

of a special picture of the world of comparative jurisprudence providing for, first of all: the deconstruction of national and international law, questioning the systematicity and totality of the first and the integrity of the second; and the global pluralism of legal orders, regimes and their elements of various social and communicative origins. However, a conceptually coherent alternative to nation- and state-centricity in comparative jurisprudence has not yet been proposed. This now ambiguous legacy of modernism is and should be criticized, but both the development of law at the national and international level and the picture of the world in comparative jurisprudence remain within the paradigm of legal nationalism as a system-creating and still indispensable factor in the regulation of social and inter-societal relations.

Key words: scientific picture of the world, comparative jurisprudence, comparative law, postmodernism, legal pluralism, legal order, national legal system.

DOI: 10.33663/0869-2491-2024-35-697-707

УДК 341.244

В. П. КОНОНЕНКО,
доктор юридичних наук, професор
ORCID: 0000-0002-6461-7072

ПРИНЦИП ЗАБОРОНИ ПОГРОЗИ СИЛОЮ З ПОЗИЦІЇ МІЖНАРОДНОГО СУДУ ООН

Принцип заборони погрози силою або її застосування у відносинах між державами, встановлений у ст. 2(4) Статуту Організації Об'єднаних Націй, містить подвійну заборону: вона вимагає від держав не тільки утримуватися від застосування самої сили, а й від будь-яких провокацій, які потенційно можуть перерости в застосування сили. Принцип незастосування сили є імперативною нормою міжнародного права (*jus cogens*).

Офіційною метою вторгнення російської армії в Україну політичним керівництвом РФ оголошено «демільтаризацію» та «денаціфікацію». Водночас майже сорок років тому Міжнародний суд ООН (далі – Суд ООН, МС ООН) висловив свою позицію з цього питання, відповідно до якої обрання державою тієї чи іншої ідеології чи політичної системи не надає іншій державі право на втручання в її внутрішні справи.

Також мілітаризації держави не може виправдати застосування сили з боку іншої держави: у міжнародному праві рівень озброєння суверенної держави регулюється у договірній чи іншій нормативній формі. Цей принцип діє щодо всіх країн без винятку.

Міжнародний суд, як і ООН в цілому, не є ефективним механізмом забезпечення дотримання принципу заборони погрози силою або її застосування.

Ключові слова: принцип заборони погрози силою або її застосування, демільтаризація, денаціфікація, Міжнародний суд ООН, агресія, *jus cogens*.

Kononenko Valerii. The principle of prohibition of the threat of force from the position of the UN International Court of Justice

The principle of prohibition of the threat of force in relations between states is established in Art. 2(4) of the United Nations Charter. This principle contains a double prohibition: it requires states to refrain from the use of force and any provocations that could potentially lead to the use of force. The principle of non-use of force is an imperative norm of international law (*jus cogens*).

The political leadership of the Russian Federation announced «demilitarization» and «denazification» as the official goal of the Russian army's invasion of Ukraine. Instead, almost forty years ago, the UN International Court of Justice expressed its position on this issue. The court noted that a state's choice of its ideology or political system does not give another state the right to interfere in its internal affairs.

* **Kononenko Valerii**, Doctor of Juridical Sciences, Full Professor

Militarization of a state cannot justify the use of force by another state. In international law, the level of armament of a sovereign state is regulated in a contractual or other normative form. This principle applies to all countries without exception.

The International Court of Justice, like the UN as a whole, is not an effective mechanism for ensuring compliance with the principles of prohibition of the threat of force and its use.

Key words: *the principle of prohibition of the threat or use of force, demilitarization, denazification, UN International Court of Justice, aggression, jus cogens.*

Вступ. Початок сучасного етапу розвитку міжнародного права пов'язують зі створенням Організації Об'єднаних Націй і вступом 24.10.1945 р. у дію Статуту ООН (далі – Статут, Статут ООН).

Серед міжнародно-правових норм особливо виділяються основні принципи міжнародного права, такі, як принцип суверенної рівності, добросовісного виконання міжнародних зобов'язань, незастосування сили або погрози силою, мирного вирішення міжнародних спорів та ін. (ст. 2 Статуту ООН). Але агресивні сили відшукують можливість обійти зазначені принципи за допомогою заяв, що вони діють з метою досягнення шляхетних і гідних цілей, як, наприклад, боротьби з тероризмом / фашизмом / нацизмом, відновлення історичної справедливості тощо. Так, офіційною метою вторгнення 24.02.2022 р. російської армії в Україну політичним керівництвом РФ оголошено «демлітаризацію» та «денацифікацію» нашої держави. Водночас майже сорок років тому Міжнародний суд ООН висловив свою позицію з цього питання, відповідно до якої обрання державою тієї чи іншої ідеології чи політичної системи не надає іншій державі право на втручання в її внутрішні справи. З цих підстав дослідження практики міжнародних судових установ є важливим для з'ясування коректного тлумачення принципів і норм міжнародного права.

Принцип заборони погрози силою або її застосування у відносинах між державами або його окремі аспекти досліджували В. Ф. Антипенко, І. П. Бліщенко, В. А. Василенко, В. Н. Денисов, О. В. Задорожній, Н. А. Зелінська, О. В. Сенаторова, Л. Д. Тимченко, С. Kress та інші вчені.

Відтак метою дослідження є визначення позиції Міжнародного суду ООН щодо тлумачення принципу заборони погрози силою або її застосування у відносинах між державами. Для цього необхідно вирішити такі завдання: 1) розкрити значення та смислове наповнення принципу заборони погрози силою або її застосування у відносинах між державами; 2) з'ясувати, чи можуть слугувати правовою підставою для застосування сили з боку іншої держави такі обставини, як: а) керівництво відповідної країни хунтою (військовою хунтою); б) обрання державою тієї чи іншої ідеології чи політичної системи; в) мілітаризація держави; 3) встановити, чи є порушенням міжнародних зобов'язань з боку держави дії військовослужбовців її збройних сил

щодо розграбування, заволодіння та експлуатації природних ресурсів, вчинених на території іншої держави; 4) з'ясувати, чи є порушенням принципу незастосування сили у міжнародних відносинах і принципу невтручання у внутрішні справи держав такі дії військового характеру, як окупація та активне надання підтримки нерегулярним антидержавним формуванням, що діють на території такої держави; 5) розглянути питання щодо прийнятності погрози як дії самозахисту.

Закріплення принципу незастосування сили або погрози силою є характерною рисою сучасного міжнародного права, що відрізняє його від класичного міжнародного права. Генеральна Асамблея ООН 30.11.1966 р. на XXI сесії прийняла спеціальну резолюцію «Суворе дотримання заборони погрози силою або її застосування в міжнародних відносинах і право народів на самовизначення», в якій прямо зазначено, що «збройний напад однієї держави на іншу або застосування сили в якійсь іншій формі, суперечить Статуту Організації Об'єднаних Націй і є порушенням міжнародного права, яке має наслідком міжнародну відповідальність¹. В основі зобов'язання утримуватися від втручання у внутрішні справи лежить принцип державного суверенітету². І взагалі, принцип невтручання вимагає насамперед поваги до того, що він захищає, тобто до принципу державного суверенітету³.

Заборона погрози силою або її застосування у відносинах між державами, встановлена у ст. 2(4) Статуту Організації Об'єднаних Націй, проголошує: «Усі члени повинні утримуватися у своїх міжнародних відносинах від погрози силою або її застосування проти територіальної цілісності чи політичної незалежності будь-якої держави чи якимось іншим чином, несумісним із цілями Організації Об'єднаних Націй»⁴. У Консультативному висновку щодо ядерної зброї Суд заявив, що «якщо застосування сили саме по собі в даному випадку є незаконним – з якоїсь причини – погроза застосування такої сили також буде незаконною»⁵. Ця подвійна заборона розглядалась одним з основних стовпів міжнародної системи, оскільки вона не лише вимагає від держав утримуватися від застосування сили, а й утримуватись від будь-яких провокацій, які потенційно можуть перерости в застосування сили.

Хоча зазначена норма Статуту відокремлює погрозу силою від її фактичного застосування, розглядаючи їх як самостійні правові заборони, мало уваги приділено значенню та змісту поняття «погроза силою» або юридичній сфері її заборони.

Проблема застосування сили завжди була і залишається однією з найскладніших і дискусійних у міжнародному праві, але, на думку О. О. Мережка, твердження тих, хто вважає, що у сфері міжнародних відносин ключову роль завжди відіграватиме сила, є помилковим⁶. Тому звернення до мирних засобів вирішення міжнародного спору є єдино можливим і логічним способом врегулювання міжнародних спорів⁷, що є гарантією забезпечення миру і міжнародної безпеки, що досягається за допомогою міжнародних судів⁸.

Водночас у взаємозалежній системі міжнародних відносин в умовах глобалізації важко розраховувати на ізолюваність конфліктів навіть у двосторонніх відносинах, без більшої чи меншої залученості третіх сил⁹.

Уперше про застосування сили в міжнародних відносинах Суд ООН висловився в англо-албанській справі про інцидент у протоці Корфу 1949 р. Так, МС ООН у своєму рішенні, зокрема, відзначив, що проведена 12–13 листопада операція була здійснена всупереч чітко вираженій волі уряду Албанії; вона не отримала згоди міжнародних організацій щодо розмінування; а тому її не можна виправдати як здійснення права мирного проходу. Сполучене Королівство заявило, що його метою було якнайшвидше знешкодити міни з побоювання, що вони будуть зняті тими, хто їх встановив, або албанською владою, і такі дії заявлені або як нове та особливе застосування теорії втручання, за допомогою яких держава, яка здійснює втручання, діє в інтересах полегшення завдання міжнародного трибуналу, або як спосіб захисту або самопомоги. Але Суд заявив, що він не може прийняти такі шляхи захисту, а розглядає стверджуване право на втручання лише як прояв політики сили, для якої немає місця в міжнародному праві¹⁰.

У рішенні у справі «Про військову і воєнізовану діяльність у Нікарагуа і проти Нікарагуа» (Нікарагуа проти Сполучених Штатів Америки) від 27.06.1986 р. МС ООН зазначив, що якою б не була самооборона – індивідуальна чи колективна, вона може здійснюватися лише у відповідь на збройний напад. На думку Суду, під цим розуміється не просто акція регулярних частин збройних сил із перетином державного кордону, а й засилання однією державою збройних груп на територію іншої держави, якщо б така операція через свій масштаб і наслідки була б класифікована як збройний напад у тому випадку, якби вона була здійснена регулярними військами. Суд не вважає, що поняття «збройного нападу» включає допомогу повстанцям у вигляді поставок зброї або надання тилової чи іншої підтримки. Тому Сполучені Штати допустили ргіма фасіє порушення принципу незастосування сили, озброюючи і навчаючи контрас, якщо тільки ця дія не може бути виправдана як здійснення права на самооборону.

Сполучені Штати пов'язали свою підтримку контрас із нібито вчиненими урядом Нікарагуа порушеннями деяких урочистих зобов'язань перед своїм народом, США та ОАД. У зв'язку з цим Суд розглянув, чи є в поведінці Нікарагуа щось таке, що могло б слугувати правовою підставою для контрзаходів, прийнятих Сполученими Штатами у відповідь на нібито скоєні порушення. Посилаючись на «План досягнення миру», висунутий Хунтою уряду національної реконструкції (ісп. Junta de Gobierno de Reconstrucción Nacional), Суд не може виявити в документах і повідомленнях, у яких представлений цей план, нічого, що дає підстави стверджувати про наявність будь-якого правового зобов'язання. Суд вважає, що не може бути створено нову норму, що дає право на втручання однієї держави у справи іншої на підставі того, що остання обрала ту чи іншу ідеологію чи політичну систему.

Що стосується нібито здійснюваної мілітаризації Нікарагуа, на що також посилаються Сполучені Штати на виправдання своєї діяльності, то Суд зазначає, що в міжнародному праві існують лише такі норми, які можуть бути прийняті заінтересованою державою у договірній чи іншій формі, і на основі яких може бути обмежений рівень озброєння суверенної держави. Цей принцип діє щодо всіх країн без винятку. В особливій думці голова Суду – суддя Ножендри Сінгх зазначив, що внесок Суду полягав у тому, щоб виділити принцип незастосування сили як такий, що належить до сфери *ius cogens* і тому є наріжним каменем людських зусиль, спрямованих на підтримку миру, якому загрожують конфлікти. Сила породжує силу і посилює протистояння, отруює відносини, наражає на загрозу мирне вирішення спору¹⁰.

Надалі у 2003 р. у справі щодо Нафтових платформ Суд більш серйозно розглянув можливість того, що застосування сили проти одного військового корабля може призвести до спрацювання права на самооборону¹¹. Щодо атаки на судно «Sea Isle City», а також мінування корабля Військово-Морських сил Сполучених Штатів «Samuel B. Roberts» Суд вважає, що напад на платформи міг би розглядатися як пропорційний, якщо б він був необхідний у відповідь на збройний напад, вчинений Іраном. Однак у випадку нападі на іранські нафтові установки, які було вчинено 18.04.1988 р., коли були атаковані комплекси «Салман» і «Наср», вони планувалися та здійснювалися як частина більш масштабної операції під назвою «Praying Mantis». У відповідь на мінування невстановленими особами одного військового корабля Сполучених Штатів, який зазнав серйозних ушкоджень, але не затонув, і на якому не загинула жодна людина, операція «Praying Mantis» загалом, навіть її частина, внаслідок якої відбулось руйнування платформ «Салман» і «Наср» не можуть вважатися пропорційним застосуванням сили з метою самооборони¹². Вважаємо, що подібні формулювання, як-то: «мінування невстановленими особами», «але не затонув, і на якому не загинула жодна людина» є тактикою згладжування «гострих кутів», яка призводить до більш інтенсивного протистояння, але вже з численними жертвами.

Хоча, як ми бачили, Суд вважає, що в міжнародному звичаєвому праві постачання зброї опозиції в іншій державі не є озброєним нападом на цю державу, в іншому рішенні, винесеному 19.12.2005 р. у справі «Збройні дії на території Конго (Демократична Республіка Конго проти Уганди)», Суд визначив, що Уганда, вчиняючи дії військового характеру, спрямовані проти Демократичної Республіки Конго на її території шляхом окупації Ітурі та активного надання підтримки нерегулярним формуванням, що діяли на території Демократичної Республіки Конго, порушила принцип незастосування сили у міжнародних відносинах та принцип невтручання¹³. У рішенні від 19.12.2005 р. МС ООН дійшов висновку, що за відсутності збройних нападів на Уганду, а також непопередження нею Ради Безпеки ООН щодо застосування права на самооборону дії Уганди визначаються як порушення принци-

пів заборони погрози силою або її застосування у міжнародних відносинах і невтручання у внутрішні справи¹⁴. Крім того, внаслідок поведінки її збройних сил стосовно цивільного населення Конго Уганда порушила свої зобов'язання міжнародного захисту прав людини та міжнародного гуманітарного права, а також внаслідок дій щодо розграбування, заволодіння та експлуатації конголезьких природних ресурсів, вчинених військовослужбовцями її збройних сил на території Демократичної Республіки Конго порушила свої зобов'язання з міжнародного права¹⁵.

Щодо принципу заборони погрози силою в міжнародному праві М. Вуд ставить цікаве питання: а як бути у випадку погрози як дії самозахисту та чи слід оборонні контрпогрози силою вилучити зі сфери дії ст. 2(4) Статуту ООН і розглядати їх як власне дії самооборони, хоча й ненасильницькі? На думку дослідника, вербальні чи матеріальні «погрози» сторони, що вдається до оборони після попереднього збройного нападу слід виключити з категорії погроз і розглядати їх як частину тривалої самооборони, що завершується фактичним застосуванням сили або як початкова дія самозахисту¹⁶.

Проблема, яка виникає в ситуаціях, коли на погрозу застосування сили відповідає оборонна контрпогроза, але збройний напад не відбувається, полягає в тому, як відрізнити справжні оборонні погрози від агресивних, коли початкова погроза, на яку нібито йде зустрічна оборонна контрпогроза, також маскується в оборонну риторику. У цьому випадку існує послідовність погроз, де погроза випереджає іншу погрозу, і жодна не може бути належним чином кваліфікована без відстеження та кваліфікації початкової погрози. Наприклад, коли уряд Кіпру вирішив придбати та встановити на острові російські ракети С-300, він виправдовував цю дію як складову свого захисту від переваги Туреччини в повітрі над Кіпром. Туреччина погрожувала застосувати силу, щоб зупинити їхнє розгортання, а словесні погрози супроводжувалися демонстрацією сили.

Хоча Туреччина аргументувала свою позицію не в контексті самооборони, а виходячи з геополітичних інтересів, зокрема, що розміщення ракет порушило б баланс сил між Грецією та Туреччиною, якби вона заявила про самооборону від загрози збройного нападу, було б важко розшифрувати, яка претензія чи зустрічна вимога (Кіпру чи Туреччини) справді кваліфікується як самозахист⁵. З іншого боку, пам'ятаємо, що Суд ООН у справі «Нікарагуа проти Сполучених Штатів Америки» щодо стверджуваної мілітаризації Нікарагуа зазначив, що в міжнародному праві з цих питань застосовні лише норми, які можуть бути прийняті у договірній чи іншій формі, і на основі яких може бути обмежений рівень озброєння суверенної держави¹⁰. І цей аспект доволі важливий, оскільки РФ одним із завдань військового вторгнення заявила «демільтаризацію» України. Але згідно з практикою Суду ООН такий привід для погрози силою, або її застосування, як порушення балансу сил, або мілітаризація (на думку погрожуючої або атакуючої сторони, що не

підкріплена відповідним конвенційним зобов'язанням іншої сторони) не є прийнятним.

Прийнято розглядати несанкціоновану погрозу силою та фактичне застосування сили як однаково серйозні, але різні правопорушення. Якщо ж формальні правові оцінки конкретних ситуацій прийняти за індикатори практики, то видається, що погроза силою не має окремого значення, крім застосування сили: або вона передує фактичному насильству і тому затьмарюється в юридичній оцінці останньої, або не супроводжується застосуванням сили. Таке ставлення до питання про погрозу імпліцитно визнає, що погрози силою є типовим елементом міжнародних відносин і що вони можуть не завдавати шкоди, а навіть бути корисними для збереження міжнародного порядку. З іншого боку, позиція явної терпимості до погроз силою ігнорує той факт, що вони призводять до наслідків незалежно від того, чи супроводжуються вони застосуванням сили, і тому їх необхідно більш ретельно вивчати та оцінювати їхню законність. Ця ситуація відображає дисонанс між абсолютистською спрямованістю міжнародного принципу, що забороняє погрозу силою, та складністю його застосування у міжнародній практиці¹⁶. Зокрема, немає можливості звернутися за захистом проти порушення розглядуваного принципу до Міжнародного суду ООН, оскільки існують певні юрисдикційні обмеження, межі яких Н. В. Дрьоміна називає юрисдикційним режимом¹⁷.

Звернімо увагу на формулювання п. 75 Постанови Суду ООН від 19.04.2017 р. щодо прохання України про тимчасові заходи у справі «Україна проти Росії» про застосування Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму та Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації. Міжнародний суд ООН, зокрема, вказав, що Україна посилається на дії відповідача, які призвели до смерті і поранень великої кількості цивільних осіб. Однак Україна не надала докази, які дали б достатньо підстав вважати, що ці елементи присутні¹⁸. А тепер згадаємо рішення у справі, що стосується застосування Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації («Грузія проти Російської Федерації» (далі – РФ) від 01.04.2011 р., у якому Суд ООН вказав: «...надані Грузією докази, які стосуються часу перед початком військових дій у Південній Осетії в ніч з 7 на 8 серпня 2008 р., не підтвердили наявності правового спору між Грузією і Російською Федерацією з питань, що підпадають під дію Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 21 грудня 1965 р.»¹⁹. Але найцікавіше не це, а позиція РФ, висловлена під час розгляду заяви Грузії про тимчасові заходи (Постанова від 15 жовтня 2008 р.). Так, РФ заявила, що найбільша суперечка, яка існувала між нею і Грузією, стосувалася, імовірно, незаконного застосування сили Російською Федерацією після 7 серпня 2008 р.¹⁹ І треба сказати відверто, що головна суперечка дійсно стосувалася саме застосування сили. Чому ж Грузія заявила про порушення Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, а Україна, крім неї, ще й Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням

тероризму? А тому, що проблема в даному випадку – у факультативній юрисдикції Суду ООН. У підсумку юрисдикцію Суду ООН намагаються обґрунтувати на підставі договорів, які насправді практично не регулюють спірні відносини, але в яких є юрисдикційна клаузула, підписана сторонами спору²⁰. Але в разі відмови Судом ООН у визнанні юрисдикції (як у справі «Грузія проти Російської Федерації») або постановлення надалі негативного або половинчастого рішення, ефект від такого судового процесу може не виправдати очікувань. Тож, як бачимо, Міжнародний суд не є ефективним механізмом забезпечення дотримання принципу заборони погрози силою або її застосування. А після спочатку російської агресії проти України багато хто поставив під сумнів ефективність Організації Об'єднаних Націй взагалі²².

Тому вважаємо, що в Статуті ООН повинна бути передбачена обов'язкова юрисдикція Суду ООН щодо заяв про порушення основних принципів міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами, а в Статуті Суду – прискорена процедура із зазначеної категорії справ.

Висновки. Принцип заборони погрози силою або її застосування є нормою *ius cogens* (імперативною нормою міжнародного права).

Принцип заборони погрози силою або її застосування у відносинах між державами, встановлений у ст. 2(4) Статуту Організації Об'єднаних Націй, містить подвійну заборону: вона вимагає від держав не тільки утримуватися від застосування самої сили, а й утримуватись від будь-яких провокацій, які потенційно можуть перерости в застосування сили.

Керівництво відповідної країни хунтою (навіть у найнегативнішому значенні – військовою хунтою (групою військових, що прийшла до влади насильницьким шляхом у результаті перевороту) не може слугувати правовою підставою для застосування сили з боку іншої держави.

Обрання державою тієї чи іншої ідеології чи політичної системи не надає права на втручання однієї держави у справи іншої.

Мілітаризація однієї держави не може бути виправданням для застосування до неї сили з боку іншої держави: в міжнародному праві рівень озброєння суверенної держави регулюється у договірній чи іншій нормативній формі. Цей принцип діє щодо всіх країн без винятку.

Дії щодо розграбування, заволодіння та експлуатації природних ресурсів, вчинених військовослужбовцями збройних сил на території іншої держави, є порушенням міжнародних зобов'язань з боку держави, якій вони підпорядковані.

Дії військового характеру, спрямовані проти іншої держави на її території, зокрема, окупація та активне надання підтримки нерегулярним антидержавним формуванням, що діють на території такої держави, є порушенням принципу незастосування сили в міжнародних відносинах і принципу невтручання у внутрішні справи держав.

Питання щодо прийнятності погрози як дії самозахисту та чи слід оборонні контрпогрози розглядати як ненасильницькі дії самооборони потребує додаткового вивчення.

1. Кононенко В. П., Тимченко Л. Д. Територіальні суперечки – судові та силові формати вирішення. Українська Революція гідності, РФ і міжнародне право: колективна монографія / ред. О. В. Задорожній. Київ: К.І.С., 2014. С. 310–327. 2. Luban D. «Just War and Human Rights» in Beitz C et. al. (eds.), *International Ethics* (Princeton University Press 1985). P. 199. 3. Камінський І. І. Концепція державного суверенітету. *Альманах міжнародного права*. 2017. № 16. С. 5. 4. Статут ООН. Офіційний сайт ООН. URL: <https://www.un.org/ru/about-us/un-charter/full-text> (дата звернення: 08.01.2024). 5. Wood M. Use of Force, Prohibition of Threat. Published under the auspices of the Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law under the direction of Professor Anne Peters (2021) and Professor Rüdiger Wolfrum (2004–2020). URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:RbvrFKqamcIJ:https://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e428&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua> (дата звернення: 08.01.2024). 6. Мережко А. А. Наука політики міжнародного права: истоки і перспективи. Київ: Юстиніан, 2009. С. 124. 7. Кононенко В. П., Тимченко Л. Д. Міжнародно-правовий захист морських просторів України в умовах агресії Росії проти України. *Юридичний журнал «Право України»*. 2020. № 12. С. 22. 8. Rosca V. International case-law on the use of force or threat of it in International law. *Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale*. 2016. Nr. 3 (Vol. 11). P. 325–326. 9. Кононенко В. П. Вирішення територіальних спорів Міжнародним судом ООН: теорія і практика: монографія. Київ-Одеса: «Фенікс», 2018. С. 155. 10. International Court of Justice (ICJ). URL: <https://www.icj-cij.org/cases> (дата звернення: 08.01.2024). 11. Kress C. On the Principle of Non-Use of Force in Current International Law. *Just security*. 30.09.2019. URL: <https://www.justsecurity.org/66372/on-the-principle-of-non-use-of-force-in-current-international-law/> (дата звернення: 08.01.2024). 12. International Court of Justice (ICJ). URL: <https://www.icj-cij.org/cases> (дата звернення: 08.01.2024). 13. International Court of Justice (ICJ). URL: <https://www.icj-cij.org/cases> (дата звернення: 08.01.2024). 14. Ольхова А. В. Правовий аналіз справи Міжнародного суду ООН «Воєнні дії на території Конго (ДРК проти Уганди)». *Університетські наукові записки*. 2013. № 3. С. 519. 15. Доповідь Міжнародного Суду 1 серпня 2005 року – 31 липня 2006 року Генеральна Асамблея Офіційні звіти Шістдесят перша сесія Додаток № 4 (A/61/4). URL: <https://www.icj-cij.org/public/files/annual-reports/2005-2006-ru.pdf> (дата звернення: 08.01.2024). 16. Sadurska R. Threats of Force. *American Journal of International Law*. Vol. 82. Issue 2. April 1988. 239–268 pp. DOI: <https://doi.org/10.2307/2203188>. 17. Дрьоміна Н. В. Юрисдикція міжнародних кримінальних судів і трибуналів: монографія. Одеса: Фенікс, 2006. С. 11. 18. Ukraine v. Russian Federation: Application of the International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism and of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination 19.04.2017. URL: <http://www.icj-cij.org/files/case-related/166/19394.pdf> (дата звернення: 08.01.2023). 19. International Court of Justice (ICJ). URL: <https://www.icj-cij.org/cases> (дата звернення: 08.01.2024). 20. Кононенко В. П., Тимченко Л. Д. Міжнародно-правовий захист морських просторів України в умовах агресії Росії проти України. *Юридичний журнал «Право України»*. 2020. № 12. С. 22–41. 21. Ozkizilcik O. Ukraine shows that the UN Security Council is in urgent need

of reform. Trtworld. 25 FEB 2022. URL: <https://www.trtworld.com/opinion/ukraine-shows-that-the-un-security-council-is-in-urgent-need-of-reform-55105> (дата звернення: 08.01.2023).

References

1. Kononenko V. P., Tymchenko L. D. Terytorialni superechky – sudovi ta sylovi formaty vyryshennia. *Ukrainska Revoliutsiia hidnosti, RF i mizhnarodne pravo: Kolektyvna monohrafiia* / red. O. V. Zadorozhnyi. Kyiv: K.I.S., 2014. S. 310–327 [ukr.].
2. Luban D. «Just War and Human Rights» in Beitz C et. al. (eds.), *International Ethics* (Princeton University Press 1985). P. 199.
3. Kaminskyi I. I. Kontsepsiia derzhavnoho suverenitetu. *Almanakh mezhdunarodnoho prava*. 2017. № 16. S. 5 [ukr.].
4. Statut OON. Ofitsiiniy sajt OON. URL: <https://www.un.org/ru/about-us/un-charter/full-text> (data zvernennya: 08.01.2024).
5. Wood M. Use of Force, Prohibition of Threat. Published under the auspices of the Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law under the direction of Professor Anne Peters (2021) and Professor Rüdiger Wolfrum (2004–2020). URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:RbvrFKqamcJL:https://opil.oup.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e428&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua> (data zvernennia: 08.01.2024).
6. Merezko A. A. Nauka politiki mezhdunarodnoho prava: istoki i perspektivy. Kyiv: Yustinian, 2009. S. 124 [ukr.].
7. Kononenko V. P., Tymchenko L. D. Mizhnarodno-pravovyi zakhyst morskyykh prostoriv Ukrainy v umovakh ahresii Rosii proty Ukrainy. *Yurydychnyi zhurnal «Pravo Ukrainy»*. 2020. № 12. S. 22 [ukr.].
8. Rosca V. International case-law on the use of force or threat of it in International law. *Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale*. 2016. Nr. 3 (Vol. 11). P. 325–326.
9. Kononenko V. P. Vyryshennia terytorialnykh sporiv Mizhnarodnym Sudom OON: teoriia i praktyka: monohrafiia. Kyiv-Odesa: Feniks, 2018. S. 155 [ukr.].
10. International Court of Justice (ICJ). URL: <https://www.icj-cij.org/cases> (data zvernennia: 08.01.2024).
11. Kress C. On the Principle of Non-Use of Force in Current International Law. *Just security*. 30.09.2019. URL: <https://www.justsecurity.org/66372/on-the-principle-of-non-use-of-force-in-current-international-law/> (data zvernennia: 08.01.2024).
12. International Court of Justice (ICJ). URL: <https://www.icj-cij.org/cases> (data zvernennia: 08.01.2024).
13. International Court of Justice (ICJ). URL: <https://www.icj-cij.org/cases> (data zvernennia: 08.01.2023).
14. Olkhova A. V. Pravovyi analiz spravy Mizhnarodnoho sudu OON «Voieni dii na terytorii Konho (DRK proty Uhandy)». *Universytetski naukovi zapysky*. 2013. № 3. S. 519 [ukr.].
15. Dopovid Mizhnarodnoho Sudu 1 serpnia 2005 roku – 31 lypnia 2006 roku Heneralna Asambleia Ofitsiini zvity Shistdesiat persha sesii Dodatok № 4 (A/61/4). URL: <https://www.icj-cij.org/public/files/annual-reports/2005-2006-ru.pdf> (data zvernennia: 08.01.2024).
16. Sadurska R. Threats of Force. *American Journal of International Law*. Vol. 82. Issue 2. April 1988. 239–268 pp. DOI: <https://doi.org/10.2307/2203188>.
17. Dromina N. V. Yurysdyktsiia mizhnarodnykh kryminalnykh sudiv i trybunaliv: Monohr. Odesa: Feniks, 2006. S. 11 [ukr.].
18. Ukraine v. Russian Federation: Application of the International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism and of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination 19.04.2017. URL: <http://www.icj-cij.org/files/case-related/166/19394.pdf> (data zvernennia: 08.01.2024).
19. International Court of Justice (ICJ). URL: <https://www.icj-cij.org/cases> (data zvernennia: 08.01.2024).
20. Kononenko V. P., Tymchenko L. D. Mizhnarodno-pravovyi zakhyst morskyykh prostoriv Ukrainy v umovakh ahresii Rosii proty Ukrainy. *Yurydychnyi zhurnal «Pravo Ukrainy»*. 2020. № 12. S. 22–41 [ukr.].
21. Ozkizilcik O. Ukraine shows that the UN

Security Council is in urgent need of reform. Trtworld. 25 FEB 2022. URL: <https://www.trtworld.com/opinion/ukraine-shows-that-the-un-security-council-is-in-urgent-need-of-reform-55105> (data zvernennia: 08.01.2023).

Kononenko Valerii. The principle of prohibition of the threat of force from the position of the UN International Court of Justice

The principle of prohibition of the threat of force in relations between states is established in Art. 2(4) of the United Nations Charter. This principle contains a double prohibition: it requires states to refrain from the use of force and any provocations that could potentially lead to the use of force. The principle of non-use of force is an imperative norm of international law (jus cogens). As an exception, threats can be considered as actions of self-defense and/or as defensive counter-threats.

The political leadership of the Russian Federation announced «demilitarization» and «denazification» as the official goal of the Russian army's invasion of Ukraine. Instead, almost forty years ago, the UN International Court of Justice expressed its position on this issue. The court noted that a state's choice of its ideology or political system does not give another state the right to interfere in its internal affairs.

Militarization of a state cannot justify the use of force by another state. In international law, the level of armament of a sovereign state is regulated in a contractual or other normative form. This principle applies to all countries without exception.

The International Court of Justice, like the UN as a whole, is not an effective mechanism for ensuring compliance with the principles of prohibition of the threat of force and its use.

Actions related to looting, seizure and exploitation of natural resources committed by military personnel on the territory of another state are a violation of international obligations on the part of the state to which they are subordinate.

Actions of a military nature directed against another state on its territory, in particular, occupation and active support to irregular anti-state formations operating on the territory of such a state, are a violation of the principle of non-use of force in international relations and the principle of non-interference in the internal affairs of states.

The question of the admissibility of a threat as an act of self-defense and whether defensive counter-threats should be considered nonviolent acts of self-defense requires further study.

Key words: *the principle of prohibition of the threat of force, demilitarization, denazification, the International Court of the United Nations, aggression, jus cogens.*